

A bizalmi válság leküzdése.

Előadó: **Petrovay Tibor**, a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének cégjegyzője.

Ha kiváló közgazdászok véleményeit olvassuk arról, hogy mit tekinthetünk tulajdonképpen a mai gazdasági és pénzügyi válság előidéző okának, igen eltérő fejtegetésekkel találkozunk. A gazdasági élet különböző szerveinek és ágainak szoros összefüggései miatt nem lehet pontosan megállapítani azt, hogy hol történt legelőbb a baj, melyik szervnek megbetegedése okozta a gazdasági élet egész organizmusának leromlását. Vajjon a termelésben beállott túlprodukciónak, – ha ugyan egyáltalán lehet ilyesmiről szó – az anarchikus termelési mód, a tömegek fogyasztóképességében beállott óriási csökkenés, vagy a termelő és fogyasztó piacok mesterséges elzárása, a háborúban elpusztult tőkék hiánya volt a válság tulajdonképpeni kirobbantója, az első kő, amely megindította azt a lavinát, amely végűi is maga alá temette az egész világ gazdasági életét. Azt hiszem, azoknak van igazuk, akik szerint mindez csak okozata mélyebben fekvő belső okoknak. A mai gazdaságtársadalmi rend csak politikailag és gazdaságilag kiegyensúlyozott népek között lehetséges és ezen a kiegyensúlyozottságon keresztül teremődik meg a gazdasági élet legerősebb alapja: a bizalom. A háború és a háború szellemét megkövesítő szerződések éppen ezt a politikai és gazdasági egyensúlyt zavarták meg akkor, mikor politikai érdekek védelmében nem voltak tekintettel a gazdasági élet törvényei által teremtett követelményekre. Az emberiség együttműködésre van teremtve és ha a politikai féltékenykedés elpusztítja azt a kölcsönös bizalmat, amelyre a gazdasági élet felépül, annak helyébe a közös nyomorúság lép. A világ közvéleménye még most sem emelkedett arra a magaslatra, hogy a közös bajok legyőzése érdekében annyira megkívánt együttműködést képes legyen áldozatok és lemon-

dások árán is megteremteni, és azért sem, mert elpusztult a gazdasági élet valódi aranya: *a bizalom*.

Politikai okok által előidézett bizalmi válság képezi a minden válságok válságát és összes gazdasági bajaink forrását. A bizalmi válság gyökere pedig belső okokban van: a lélekben, a szellemben, morálban. A tények erejéről nem szabad elfelejtkeznünk, a gazdasági élet realitásainak jelentőségeit nem szabad lebecsülnünk, de épp így nem felejthetjük el azt sem, hogy a gazdasági élet nemcsak materiális erők, hanem lelki tényezők erejének és hatásainak is színtere. Lehet valakinek bármily materialisztikus a felfogása e tekintetben és tulajdoníthat minden befolyást a gazdasági életre csak anyagi természetű tényezőknek: a ma megmutatja mindenkinek, hogy a gazdasági életnek is lelki alapja van és a válság pusztító tüzeinek fényénél láthatjuk, hogy világunk, társadalmi és gazdasági berendezéseink, mind hittekből, meggyőződésekből, elvekből és érzésekből vannak felépítve. A mai válság éppen azért oly mély, mert érzelmi momentumon nyugszik: a bizalom hiányán. A közgazdaságtan etikai tudomány is, mert minden gazdasági tevékenységnek lelki, morális indítékai is vannak s csak az elanyagosodás és a gazdasági élet eldurvult küzdelmei gyengítették meg annak valódi alapját, amely a kölcsönös bizalom. „Hitel“, mondjuk mi magyarul és ez a szó emlékeztet valódi lényegére és eszünkbe juttatja, hogy egymás megbecsülése és a bizalom volt az a gazdasági erőtenyező, amely a hitel normájában oly óriási lendületet adott az emberiség gazdasági előrehaladásának.

Ha a bizalmi válság leküzdésének lehetőségeiről és eszközöiről gondolkodunk, keresve az utat, amelyen haladva a mának nyomasztó légköréből kijuthatunk, akkor e vizsgálódásnak két irányúnak kell lennie. Ez a kettős szempont kisebbségi helyzetünkből folyik. Miként Románia gazdasági helyzetét nem szemlélhetjük a világ gazdasági helyzetétől elvonatkoztatva, épp úgy az erdélyi magyarság gazdasági helyzete is szoros összefüggésben van az ország gazdasági életével, amelynek keretei között élünk s amelynek gazdasági és pénzügyi politikája és helyzete szabják meg gazdasági életünk lehetőségeit. Azonban, amennyire igaz ez a jól-

ismert tény, éppen annyira igaz az is, hogy az erdélyi magyarságnak megvannak a maga saját gazdasági, társadalmi és morális erőtenyezői, következőleg nemcsak politikai, faji és kulturális téren, hanem gazdasági téren is, megvannak a maga *külön, saját célkitűzései és feladatai*. Meg kell legyenek és meg is vannak azok a sajátos nézőpontok, amelyekből a bizalmi válság leküzdésének kérdését csak magára vonatkoztatva szemléli. Ezért a kérdés megvizsgálása kettős: 1. az erdélyi magyarság gazdaságtársadalmának keretén belüli és 2. az állammal szembeni viszonylatban való vizsgálódás.

Gazdasági és hitelválságunk alapjaiban pszichológiai válság lévén, gyógyító szereit nem kereshetjük csak a gazdasági élet külső jelenségeiben, technikai beavatkozásokban vagy mechanikai módszerekben, hanem első sorban is belső okokban, kisebbségi gazdaságtársadalmunk szellemi és lelki alapjai felé fordulva. A mai válságot csak úgy küzdhetjük le, ha a gazdasági tényezőket önbizalmunkban fokozzuk, termelő, munka és alkotó erejük tudatában emeljük, pesszimizmusunk leküzdésében segítjük és *összes gazdasági erőnket egy, a közösség szolgálatába állított harmonikus együttműködésre irányítjuk*. Ezáltal kapja meg kisebbségi gazdasági életünk a legerősebb morális alapot: a közös érdeket. Ez pedig csak úgy érhető el, ha soraink között új szellemet teremtünk, ha az egymásra utaltság és kölcsönös segítség érzését tesszük hatóerővé, gazdasági életünk minden ágában. Eme közszellem megteremtésének és ápolásának szolgálatában kell álljanak összes gazdasági, politikai és társadalmi erőtenyezőink, mert ha megteremtettük azt, legyőztük a bizalmi válságot.

Ha az elveszett bizalom visszatérését és annak megnyilvánulását akarjuk látni gazdasági életünk minden terén, akkor első sorban önbizalmunkat kell visszanyernünk. Igaz, hogy gazdasági helyzetünk súlyos, hogy minden számítás bizonytalan, de jövőnk nem bizonytalan, ha szétszórt gazdasági erőnket összesítjük és így azokat fokozzuk, gazdasági és társadalmi életünk minden vonatkozásában tudatossá tesszük azt, hogy *igazi erőnk egyedül önmagunkban van*. Ha önbizalmat akarunk szerezni, ezt csakis az *önsegély* gondolatára támaszkodva érhetjük el.

Mi nem lehetünk *csak* függvényei az állam hibás vagy elnyomó gazdaságpolitikájának, de nem lehetünk csak függvényei a külföld gazdasági és tőkeerejének sem. Az a beteg, aki nem érzi önmagával és hozzátartozóival szemben azt a kötelességet, hogy saját erejéből is meggyógyulni akarjon, ki nem szed orvosságot, nem próbál erősödni testben és lélekben, hanem rábizza magát a sorsra, az megérdemli, hogy meghaljon. Nem gazdasági autarkiát hirdetek, mely inkább idea, mint realitás, de igaz, hogy az erdélyi magyarság gazdasági és tőkeereje, ingó és ingatlan vagyona, arra vannak hivatva, hogy elsősorban *magyar* gazdasági célokat szolgáljanak. Nem az elzárkózás gazdaságpolitikájáról beszélek, de követelmény, hogy a magyar tőke, a magyar föld, a magyar erdő és a magyar munka elsősorban a *magyarság* gazdasági megerősödésének érdekében töltsék be közös feladataikat. Senkit és semmit sem nélkülözhetünk, aki és ami a miénk s a közösség gondolatát kell szolgálják egyesek, gazdasági érdekcsoportok és ágak. Válság csak addig van, amíg egyesek és csoportok magánosan állanak s amíg ki-ki csak a maga érdekeit akarja szolgálni. A magános elcsügged, peszsimista lesz, mert nem érzi a hasonló sorsuak összefogása adta hitet és optimizmust. Nekünk annak a 28 rochdali tákácsnak optimizmusára van szükségünk, kik a gépuralom első napjainak borzalmas szegénysége és nyomora között összefogtak hittel és reménnyel és egy pár schillinggel megteremtették azt a szövetkezeti mozgalmat, amely ma számokban milliárdokat, erkölcsi erőben pedig felmérhetetlen vagyont jelent. A szövetkezeti mozgalom kiszélesítését, a kölcsönös bizalom és megértésen alapuló szövetkezeti elveket kell kiterjeszteni egész gazdasági életünkre, mert abban találjuk meg az *önbizalmat*, az *önsegélyt*, a *közösség eszméjét* és azt az *optimista* hitet, amelyet gazdasági életünk betegessé vált lelke annyira nélkülöz.

A bizalmi válság legnagyobb pusztítását a hitelélet terén végezte. A hitelélet úgyszólván teljesen megszűnt s lehet a vállalkozás bármily rentabilisnak mutatkozó, lehet a hitelszükség bármily nagy, a felajánlott ingó vagy ingatlan biztosíték bármilyen prima, hitelhez nem lehet jutni. Mégis az egészséges hitelélet jelenségeit láthatjuk most is azokban

a közösségi társulásokban – nevezzük hitelszövetkezeteknek vagy önszegélyző egyesületnek, – amelyek a szolidarizmus jegyében működnek, hol az ember s nem a haszon az üzleti tevékenység célja, hol nem anyagi, hanem erkölcsi biztosítékokat néznek elsősorban, a hitelek folyósításánál. A bizalmi válságot csak úgy küzdhetjük le, ha ezeket a momentumokat tesszük egész gazdasági és hiteléletünk alapjává. A bizalom alapja a hit másokban, erőssége az a tudat, hogy a tőke hozama, a munka eredménye nem érdekcsoportoké, hanem az összességé. Gazdasági életünk minden megnyilvánulása a kollaboráció és a szolidarizmus jegyében kell, hogy történjék, csak feladatokat töltünk be, csak szolgálatot teljesítünk az erdélyi magyarság gazdasági közösségének eszméjében.

Azok mellett a törekvések mellett, amelyek arra kell irányuljanak, hogy kölcsönös bizalom által gazdasági életünkben új közszellemet teremtsünk, vannak *gyakorlati* gazdasági kezdeményezések is, amelyekkel a bizalmi válságot kisebbségi gazdasági életünkben saját iniciatívánkból, saját eszközeink és intézményeink segítségével leküzdhetjük vagy legalább is hatásában enyhíthetjük. Gondolok elsősorban a konverziós és moratórium törvények által teremtett helyzet szanálására, amely törvények legfőbb okai annak, hogy a bizalmi válság nálunk annyira elmélyült, amely helyzet szanálása nélkül egy lépést sem tehetünk a bizalmi válság leküzdése felé. Nem kívánok e törvények hatásairól részletesebben beszélni, csak azt említem meg, hogy hiábavalók a törvények szabad egyezkedést elősegítő intézkedései, amikor éppen a sok törvény, módosítás és végrehajtási útasítás teremti meg a bizonytalanság és ellentétek ama légkörét, amelyben a kölcsönös megegyezés nem jöhet létre. E kérdés azonban az erdélyi magyarság összességére vonatkoztatva jelentőséget kap s a helyzet parancsolólag követeli, hogy azokat a hihetetlen mértékig kiéleződött ellentéteket, amelyeket ezek a törvények hitelezők és adósok között teremtettek, két részre osztva ezáltal magyarságunk testét, megszüntessük, méltányos és belátó kiegyezésekkel a hitelintézeteket mai passzív helyzetükből kimentsük és adósaikat elviselhetlenné vált terhük egy részétől megszabadítsuk.

Belső gazdasági életünk eme morális megerősödésével

párhuzamosan be kell induljanak mindazon akciók, amelyek arra vannak hivatva, hogy a gazdasági tevékenység megélénkítésével hitel és gazdasági szerveink újra aktív működést fejthessenek ki. A gazdasági életből kivont és gyümölcsötetés nélkül heverő betéti, a konverziós és moratóriumos törvények által hosszú időre lekötött kölcsöntőkék pótlása gazdasági életünk számára úgyszólván élet-halál kérdése, mert enélkül a válságban elpusztult aktívák és elszenvedett veszteségek fedezésére nem gondolhatunk. Megnőtt feladatként áll előttünk a takarékosági, tehát az erdélyi magyarság szempontjából annyira fontos *saját tőkék* képzésének kérdése. Ennek a tőkeképzésnek leghatalmasabb tényezője, a *takarékossági* szellem újbóli felélesztése és ébrentartása. Szükségesnek látszik tehát, hogy ebben az irányban a legerősebb propaganda induljon meg. Természetes, hogy hitelintézeteknek ezen betéti és takarékosági tőkék gyűjtése felé irányuló akciója mai legyengült pénzügyi erejükben a kisebb összegű, apró betétek gyűjtésére kell, hogy irányuljon, melyek nem képeznek teljesíthetetlen kötelezettség-vállalásokat. Gondolok elsősorban a heti befizetési rendszeren felépülő takarékosági tőke gyűjtésére, a falusi földműves, a városi iparos és tanuló-ifjúság körében beindítandó erőteljes akcióra. Szükségesnek látszik, hogy a heti befizetési rendszeren felépülő tőkegyűjtés hosszabb időre terjedő évtársulatokban szerveztessék meg, amely körülmény a tőkék gyors visszavonása ellen kellő biztonságot nyújt. Hivatkoznom kell a takarékosági szellem emelésének külföldön újabban annyira bevált módjára. Számolva ugyanis azzal, hogy a ma embere az erkölcsi és anyagi értékek máról-holnapra való pusztulásának lévén tanuja, a hosszabb időre szóló takarékoskodás eredményében bizalmát elveszítette, másrészt anyagi helyzetében gyakran minden gondos előrelátás dacára is oly nagymérvű változás áll be, hogy tovább takarékosági tőke gyűjtésére nem gondolhat. Hasonló a helyzet a biztosítás terén is, ahol már a pénz értékében történő állandó hullámzások miatt is nélkülöznünk kell a szükséges bizalmat. Az újabb takarékoságra nevelő módszer tehát arra irányul, hogy a takarékoskodás és biztosítás elvet összekapcsolva, közös alapot dolgozzon ki e kettő számára, kiter-

jesztve a biztosítást oly területre, illetve az élet és a bekövetkezhető lehetőségek oly eseteire is, amelyekre a biztosító intézetek működése nem terjed ki, ú. m. súlyos betegség, álltalanság, házasság elválása stb. Az így elhelyezett takarékosági tőkék tehát nemcsak gyümölcsöző tőkét képviselnek, hanem a befizetési összegek egyben biztosítási díjakat is képezvén, a nagyobb anyagi veszteségektől megóvják a betevőt.

A betéti tőkék képzése különösen fontos feladatot képezvén a válság leküzdésére irányuló törekvéseinkben, szükségesnek látszik, hogy egyéb célszerűségektől eltekintve már csak a betevő rétegek bizalmának fokozása érdekében is hiteleszerveink között kellő koncentrációt vigyünk keresztül. Miként hitelszövetkezeteink hálózatában a Szövetkezetek Nemzeti Hivatalának útásítása és az éppen ezen célból is módosított szövetkezeti törvény alapján megindult a törekvés, hogy a válságban igen nagy mértékben meggyengült szövetkezetek között a fuzionálások keresztülvitessenek, épp így szükségesnek látszik, hogy vidéki takarékpénztáraink között is hasonló akció induljon meg és azok a hitelintézetek, amelyek gazdasági feladatukat már egyáltalában nem tudják betölteni, erősebb intézetekbe beolvadva, mint azok fiókjai működjenek tovább. Bankrendszerünk ma a különálló, lokális jelentőségű bankok rendszerén épül fel, melyek bizonyos mértékű konkurrenciát jelentenek, ehelyett a mai állapotok a *fiókhálózat* való áttérést követelik. Nem részletezhetem mindazon előnyöket, amelyeket gazdasági és hiteléletünk számára jelentene az a körülmény, ha egész hitelrendszerünk kevésszámú, de erős intézetek tengelyén épülne fel, fiókhálózatukkal befonva az egész magyar gazdasági életet, egységes irányítással, azonos hitel-, betét- és kamatpolitikával dolgozva, elhatárolt hitelfeladatokat töltve be a kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági hitelalimentálás terén. Csak arra a körülményre kívántam rámutatni, hogy az adósokkal való közvetlen érintkezésbe jutás jótékonyan hatna a mai állapotból való nyugodt kibontakozásra való törekvéseinkre és a betétes rétegek bizalma fokozottabb mértékben volna biztosítható azon összpontosított hiteleszerveink szá-

mára, amelyek az erdélyi összmagyarság anyagi, társadalmi és morális erejének összességét jelentenék.

Mintahogy előadásom elején mondtam, mindazon törekvéseink, melyekkel igyekszünk a válság hatásán kisebbségi gazdatársadalmunk keretein belül enyhíteni, csak abban az esetben lesznek eredményesek, ha az állam gazdaságpolitikája is olyan, amely ezen törekvéseinknek megfelel. Nem kívánom az állam gazdasági helyzetétől való függőségünk fontosságát kiemelni, mert meggyőződésem, hogy minden kisebbségi nép akkora erőt képvisel, amely szervezettséget *saját* gazdasági és társadalmi erőiben fel tud mutatni, de bizonyos, hogy az államnak közömbös, vagy éppen törekvéseinkkel ellentétes gazdasági és pénzpolitikája mellett a kívánt célunkat csak igen kis mértékben érhetjük el.

Jelenlegi helyzetünkől kifolyólag csakis oly állami gazdaságpolitikát fogadhatunk el, amelynek középpontjában a bizalmi válság leküzdésének célja áll és oly gazdasági és pénzügyi intézkedéseket követelünk, melyek alkalmasak arra, hogy gazdasági életünkben a bizalmat s a teremtő munka erejébe vetett hitet helyreállítsák. Ezért legelső követelésünk az állammal szemben az, hogy az adósságok rendezésének kérdésében teremtsen végleges helyzetet és szünjön meg az ideiglenességüket már megszületésük pillanatába magukonhordozó törvények keltette állandó bizonytalanság.

Amennyire fontos ez, éppannyira szükségesek azok a törvényes intézkedések, amelyek alkalmasak az új betéti, takarékosági és vállalkozó tőkék képződésének előmozdítására. Az állam meg kell adjon minden kedvezményt, főképpen adókedvezményt ezen új betéti tőkék és azon új vállalkozó tőkék számára, amelyek elsőként kezdenek hozzá építőmunkához a gazdasági élet elpusztult területén. A gazdasági tevékenység megélénkülésének egyik legfőbb akadály az, hogy a tőkegyűjtés egyáltalán nem tud megindulni, sőt a betéti állományokban csak azért nem mutatkozik még nagyobb csökkenés, mert hitelintézeteink egyáltalán nem tudnak eleget tenni nagyobb visszafizetési kötelezettségeiknek. A betéti tőkeképződés akadályában azonban nemcsak a bizalmatlanság, hanem az állam deflációs pénzpolitikája is. A mai helyzetben a gazdasági alanyok még napi szükségleteik fedezé-

sére is kénytelenek betétjükhöz nyulni, a nyomasztó köz- és adóterhek miatt a betéti tőkék igénylése állandó jellegű. Ebben a tekintetben változást csak az hozhat, ha az állam és a jegybank eddigi deflációs pénzpolitikájukkal felhagyva, megnyitják a hitelkereteket és a gazdasági élet rendelkezésére bocsátják azokat a hiteleket, amelyek nélkül élenkebb gazdasági tevékenység és ennek eredményeképp újabb betéti tőkék képződése be nem következhetik.

Amennyire kívánatosak ezen állami intézkedések a bizalmi válság leküzdésének tekintetében, épp annyira fontos külföldi viszonylatban is oly állami gazdaságpolitika, amely a mai különféle megszorító intézkedések, pénz és áruforgalmi korlátozások megszüntetését tartja szem előtt. A gazdasági életet csak gazdasági, de nem politikai szempontok irányítják s az állam gazdasági tevékenységének vissza kell vonulnia az irányítás, ellenőrzés és vezetés területére. A gazdasági élet erőinek szabad érvényesülését gátló intézkedések legfőbb megakadályozói a nyugodt kibontakozás útján való előrehaladásnak, mert belföldi viszonylatban csak fokozzák a bizalmatlanság szellemét s az állami intervencionizmus szükséges voltának látszata alatt, megsemmisítik a gazdasági tényezők önbizalmát és kezdeményező erejét, külföldi viszonylatban pedig újabb és újabb kövek a népeket anyagiakban és lélekben elválasztó kínai falon.

Kérem a mélyen tisztelt kongresszust, hogy az előadottakat magáévá téve, az alábbi határozati javaslatomat elfogadni sziveskedjék:

1. A bizalmi válság leküzdését s a takarékoság és tőkeképzéshez elengedhetetlen közszellem megteremtését a *kölcsönös bizalom* elve alapján legelsőbrendű szükségletnek tekinti.

2. A bizalmi válságban elpusztult hitelélet újbóli megindulását és új takarékosági tőkék képződésére alkalmas

talaj előkészítését minden eszközzel előmozdítandónak tartja.

3. Az állammal szemben követeli oly gazdasági és pénzügyi törvények hozatalát, amelyek a hitelélet feltámasztására, a bizalmi válságnak úgy belföldi, mint külföldi viszonylatban való megszüntetésére alkalmasak.